UNIT-1

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન તથા વૃદ્ધિ અને વિકાસ

Educational Psychology & Growth and Development

1.1 મનોવિજ્ઞાન: સંકલ્પના, શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન: સંકલ્પના, વ્યાપ અને સાર્થકતા (Psychology: Concept; Educational Psychology:

SUG College of Education

UNIT-1

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન તથા વૃદ્ધિ અને વિકાસ

Educational Psychology & Growth and Development

1.1 મનોવિજ્ઞાન: સંકલ્પના, શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન: સંકલ્પના, વ્યાપ અને સાર્થકતા (Psychology: Concept; Educational Psychology: Concept, Scope and Significance)

1.2 વૃદ્ધિ, વિકાસ અને પરિપક્વતા: સંકલ્પના, સિદ્ધાંતો અને વૃદ્ધિ અને વિકાસ પર અસર કરતા પરિબળો (Growth, Development and Maturity: Concept, Principles and Factors affecting Growth & Development)

1.3 માનવ વિકાસના તબક્કાઓ: લક્ષણો અને શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો (Stages of Human Development: Characteristics and Educational Implications)

1.4 તરુણાવસ્થા: સંકલ્પના, લક્ષણો, સમસ્યાઓ અને શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો (Adolescence: Concept, Characteristics, Challenges and Educational Implications)

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનમાં વપરાતા કેટલાક શબ્દો

- અધ્યયન = શીખવું/ભણવું = Learning
- અધ્યેતા = શીખનાર / વિદ્યાર્થી = Learner
- અધ્યાપન = શીખવવું / ભણાવવું = Teaching
- અધ્યાપક = શીખવનાર / શિક્ષક = Teacher

મનોવિજ્ઞાનનો અર્થ: Meaning Of Psychology:

મનોવિજ્ઞાનને અંગ્રેજીમાં **Psychology**

ગ્રીક શબ્દો **Psyche + Logos** પરથી **Psychology** શબ્દ

Psyche – Soul - આત્મા
Logos – Science – વિજ્ઞાન
Psychology = આત્માનું વિજ્ઞાન

મનોવિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા: Definitions Of Psychology:

"વ્યક્તિની પ્રવૃત્તિઓનો તેના વાતાવરણના સંદર્ભમાં વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસ એટલે મનોવિજ્ઞાન."

-વુડવર્થ

"માનવીય વર્તન અને માનવીય સંબંધોનો અભ્યાસ એટલે મનોવિજ્ઞાન."

-ક્રો અને ક્રો

"મનોવિજ્ઞાન એ વર્તનનું હકારાત્મક વિજ્ઞાન છે."

-ઇ.વૉટસન

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો અર્થ:
Meaning Of Educational Psychology:

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ મનોવિજ્ઞાનની એક શાખા છે.મનોવિજ્ઞાનના જ્ઞાનનો શિક્ષણમાં વિનિયોગ કરે છે.તે અધ્યાપન-અધ્યયન પ્રક્રિયાને હેતુપૂર્ણ અને અસરકારક બનાવવા માટે વિદ્યાર્થી અને શિક્ષકોના વર્તનની સાથે સાથે અધ્યાપન-અધ્યયનની સાથે સંકળાયેલાં તમામ પરિબળોનો વૈજ્ઞાનિક ઢબે અભ્યાસ કરે છે.આ અભ્યાસને આધારે શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન વિદ્યાર્થીઓના વર્તન અંગે પૂર્વાનુમાન કરે છે.અને અધ્યેતાના અધ્યયન અનુભવોને હેતુ સિદ્ધ કરવાની દિશામાં નિર્દેશિત કરે છે.

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો વ્યાખ્યા:
Definitions Of Educational Psychology:

"શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ મનોવિજ્ઞાનની એવી શાખા છે જે અધ્યાપન અધ્યયન સાથે સંબંધ ધરાવે છે." -સ્કિનર

"શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ વ્યક્તિના જન્મથી લઇને તેની વૃદ્ધાવસ્થા સુધીના તેના અધ્યયન અનુભવો વિશે સમજ આપે છે અને તેનું વર્ણન કરે છે." -ક્રો અને ક્રો

"શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ મનોવિજ્ઞાનની એક શાખા તરીકે શિક્ષણના સંદર્ભમાં વર્તનનું અનુમાન કરવા,નિયંત્રિત કરવા અને સમજવામાં મદદરુપ બને તેવા ચલોનો ખાસ અભ્યાસ કરે છે."
-ડુબોઇસ,અલ્વર્સન અને સ્ટાલી

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું સ્વરુપ:
Nature Of Educational Psychology:

- તે મનોવિજ્ઞાનનો વ્યવહારુ ઉપયોગ કરતી એક શાખા છે.
- તે વિદ્યાર્થીના વર્તન અને વ્યવહારો સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- તે હકારાત્મક અને વ્યવહારુ વિજ્ઞાન છે.
- તે સંપૂર્ણ વિજ્ઞાન નથી.
- તે વૈજ્ઞાનિક અભિગમોનો ઉપયોગ કરે છે.
- તે વિદ્યાર્થીઓને સંતોષકારક શિક્ષણ આપવા માટે જરુરી એવું આવશ્યક જ્ઞાન પ્રદાન કરે છે.
- તે પ્રયોગો અને સંશોધનોના આધારે શિક્ષણના સિદ્ધાંતો શોધી કાઢે છે.
- તે શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિમાં થતાં વ્યક્તિના વર્તનો અંગે અભ્યાસ કરે છે.

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું કાર્યક્ષેત્ર: [શિક્ષણ]
Scope Of Educational Psychology:

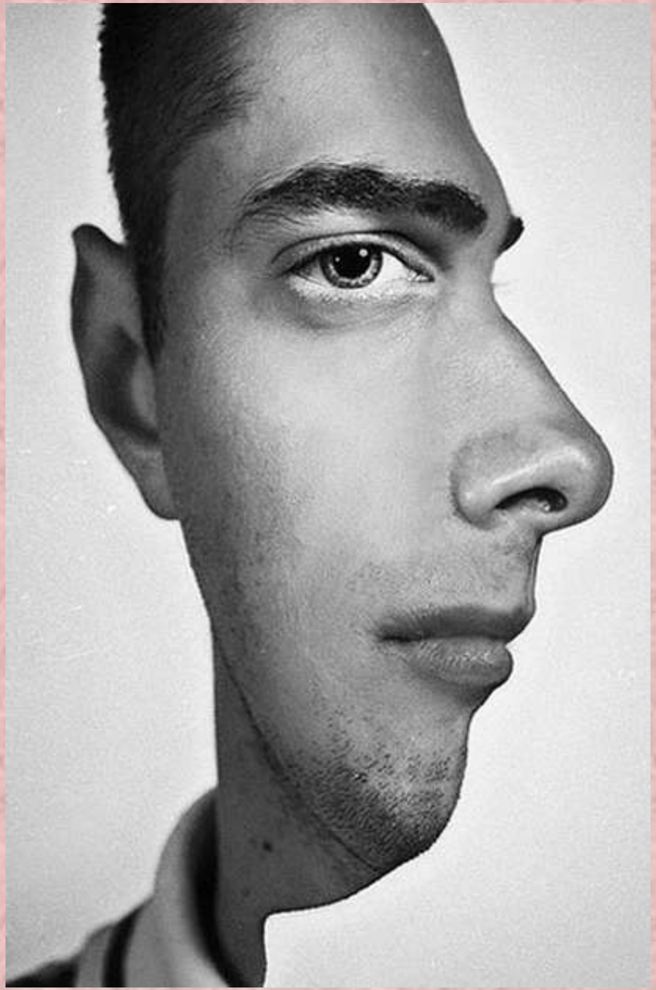

- ✓અધ્યેતા
- ✓અધ્યયન અનુભવો
- ✓અધ્યયન પ્રક્રિયા
- ✓અધ્યયન પરિસ્થિતિ/વાતાવરણ
- ✓અધ્યેતાનું મૂલ્યાંકન
- ✓શિક્ષક

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું શિક્ષણ ક્ષેત્રે પ્રદાન: [શિક્ષક માટે]
Contribution Of Educational Psychology to Education:

- ❑ બાળકોની સમસ્યા સમજવામાં
- ❑ વિકાસના લક્ષણોની સમજ મેળવવામાં
- ❑ અભ્યાસક્રમની રચના કરવામાં
- ❑ વર્ગખંડમાં થતાં અધ્યયનનું સ્વરુપ સમજવામાં
- ❑ વ્યક્તિગત તફાવતો અંગે સમજ મેળવવામાં
- ❑ અસરકારક શિક્ષણ પદ્ધતિ અંગે સમજ મેળવવામાં
- ❑ માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગેની સમજ મેળવવામાં
- ❑ મૂલ્યાંકન
- ❑ સંશોધન
- ❑ માર્ગદર્શન અને સલાહ આપવામાં
- ❑ અપવાદરુપ બાળકોના શિક્ષણ અંગે માર્ગદર્શન
- ❑ હકારાત્મક વલણો વિકસાવવામાં મદદરુપ
- ❑ જૂથ સંચાલનને સમજવામાં